

LOVASSIROK KUNÁGOTÁN.

Balázs Péter úr, a csanádmegyei Kunágota község segédjegyzője 1925 januárjában néhány régiséget küldött nekem azzal a kérdéssel: érdekesek-e azok múzeumi megőrzésre s indokolt volna-e megásatni azt a cirok földet — mintegy másfél kilométernyire a falutól — ahonnan ezeket a holmikát a véletlen homokbányászás közben napvilágra hozta?

A beküldött lelet állott: egy bronzmarkolatú vaskard töredékeiből, egy pár honfoglaláskori kengyelből és két darab törött szélű vékony ezüst-pénzből, amik a levélíró szerint egy sírből, csontváz mellől kerültek elő. Nyilvánvaló volt, hogy honfoglalási lovas-sírra bukkantak, aminek

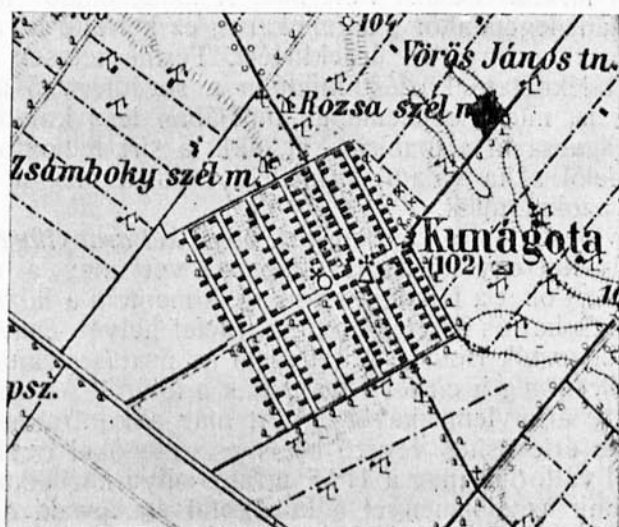

Fig. 1. kép.

az értékét emeli az, hogy az érmek alapján a kora is elég pontosan megállapítható. Az érmek I. Romanos (Romanos Lakapenos) bizánci császár pénzei, aki 919-től 944-ig uralkodván, kortársa volt a mi Zoltán fejedelmünknek, Árpád fiának. A kunágotai lovas-sír tehát Zoltán, vagy leg-

följebb Taksony korának hagyatéka; mindakét uralkodóról tudjuk, hogy támadó hadjárataiknak állandó céltáblája volt a keletrómai birodalom. Zoltán 943-ban súlyos hadisarcot vett éppen Romanos Lakapenoson; Taksony idejére pedig többek közt egy vakmerő lovas raid esik, amikor háromszáz magyar egész Bizánc kapujáig eljutott, onnan elriasztották ugyan őket görögtűzzel, de a háromszáz magyar visszavonulóban ötszáz görögöt terelt maga előtt keresztül a Balkánon egész a Tiszáig.

A kunágotai lelet nem lepett meg, mert a Justinianus érmével datált híres kunágotai avar lelet után¹⁾ nem volt váratlan a honfoglaláskori magyar temető felbukkanása. Természetes, hogy Csanádmegye magyar története nem Szent Istvánnal kezdődik, hanem a magyarság már a honfoglaláskor megszállta a kövérfüvű legelőket. Hogy ennek eddig kevés tárgyi bizonyítéka van a megye területén, annak csak az a magyarázata, hogy a leletek nagy része veszendőbe ment és nem is került nyilvánosságra, mert senki se törődött a dolgokkal. Így esett azután meg, hogy Hampelben²⁾ egy-két jelentéktelen szórványos lelettől eltekintve, a nagyterületű Csanádmegyét csak az 1878-as kunágotai avar lelet képviseli. S talán nem egészen véletlen, hogy ez az avar lelet is egy Balázsnak a nevéhez fűződik, Balázs Jánoséhoz, aki nagyapja volt a most lelt honfoglaláskori sírról hírtadó Balázs Péternek. A „kincstaláló“ nagyapát túlélte a róla támadt legendakör s az unokában ez keltette föl a nemes és a tudományra hasznos önzetlen érdeklődést. Természetesen lelete vétele után azonnal tájékoztató közlést küldtem a segédjegyző úrnak s arra kértem: addig is, míg a múzeumnak módjában lesz kutatást tartani a helyszínén, hallgassa ki a munkásokat, akik a sírt felbontották, a lelet-körülmények felől s ha valami sírmelléklet volna még a birtokukban, szerezzé meg azokat tőlük.

Mivel rövidesen arról kaptam hírt, hogy *két aranyfüggőt* is találtak a sírban, amelyeket egy kunágotai kisközvendi vett meg a munkásoktól, hogy átalakíttassa őket a felesége számára, kimentem a községbe, kihallgattam a munkásokat és megtekintettem a lelet helyét, engedélyt is szereztem a tulajdonostól, Boldog Antal úrtól az ásatásra, amivel azonban őszig várni kellett, míg a cirkot eltakarítják a földről. Az aranykarikákat azonban néhány aranylemezzel együtt már akkorára behozta a kisközvendi Szegedre értékesítés végett, be is cserélte őket egyik ékszerész-nél s csak ettől váltottuk meg a 11·55 cgram. súlyú karikákat.

Ezek voltak az előzményei a kunágotai ásatásnak, amelyet 1925. okt. 10—15-ig tartottam meg a cirokföldön, ahol a kiszemelt területen a tulajdonos szíves előzékenységgel érés előtt levágatta a cirkot.

¹⁾ *Hampel*: A régibb középkor I. 52.; *Pulszky*: a magyarországi avar leletekről, 7—8.

²⁾ *Alterthümer des frühen Mittelalters in Ungarn, I—III.* a következőkben mindenütt erre hivatkozom.

Az átengedett területen a munkások által véletlenül föltárt, kifosztott és mindjárt be is takart síron kívül az én *ásatásom során mindössze három bolygatatlan és két erősen megbolygatott sírt találtunk*, tehát a kunágotai lovas-temető mindössze hat sírból állott. Ezek föltárása után többnek két napos munkával se találtuk semmi nyomát. Mintegy ötszáz méterre ettől a helytől, C. Veres István földjén hatalmas domb emelkedik, amelyből állítólag többször kerültek elő kengyelek és zablák, sőt egy alkalommal aranypéznis is. Évtizedek sok tapasztalatából tudom, hogy az ilyen legendákból mennyit szabad elhinni, mindazáltal különböző irányban kémelő árkokat húztam ezen a halmon is. Mindenütt forgatatlan földet találtunk, településnek, sírnak minden nyoma nélkül. Nem állítom, hogy a véletlen újabb nyomra nem vezethet a környéken, de igen nagy területről van szó, ahol a rendszeres kutatás nagyon költséges volna, anélkül, hogy biztos eredményre volna kilátás.

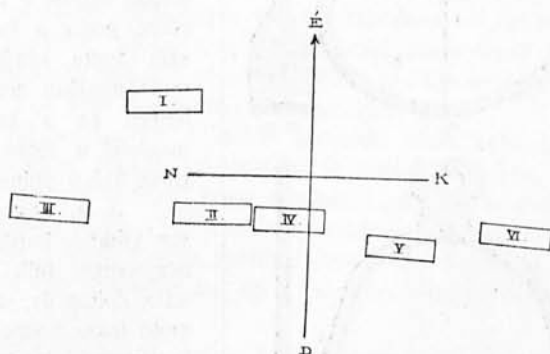

Fig. 2. kép.

Megjegyezvén, hogy a *sírok*, amelyeknek *fekvését a 2. kép mutatja*, homokba voltak ásva s körülbelül egyenlő, 130—150 cm. mélységűek voltak, az egyes sírok tartalmának ismertetését a következőkben adom.

Első sír. (3. kép.) Úgy látszik, a kis temetőnek ez volt a legjelentékenyebb sírja, s éppen ez akadt az 1924. telén homokot bányászó napszámosok útjába. Mint mondják, kezdetben nem sok ügyet vetettek az ásók alatt ropogó csontokra, csak akkor lettek figyelmesek, mikor egy arra járó gazdaember az összetört koponya mellől kidobott homokban meglátott egy aranykarikát. Ekkor már gondosan megkeresték a másik aranykarikát, a vastárgyakkal azonban most se törődtek. *Ebből a sírből kerültek ki a segédjegyző által beküldött és az aranyművestől megváltott tárgyak, neveztesen a következők:*

1. *Kétélű, egyenes vaskard*, csonkán és három darabra törve, amelyek együtt 57 cm. hosszú pengét tesznek ki az 5 cm. hosszú, szintén csonka markolatnyúlványig, amely fanyélbe szolgált. A penge szélessége a tövön 5 cm., vége felé alig észrevehetően keske-

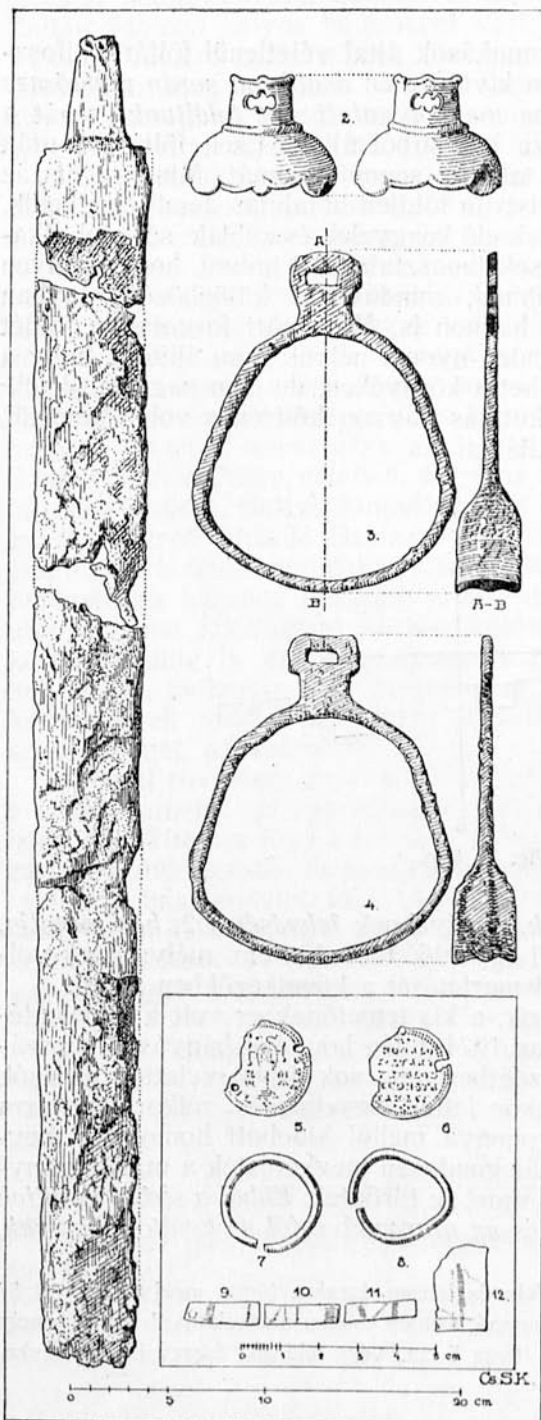

Fig. 2. Lás.

nyedik s legalább 40 cm-es darab hiányzik itt belőle. A tövén aránylag széles markolatnyúlvány a napszámosok állítása szerint „valami zöldefehér-almaformájú gömbölyűségben” végződött, ami „elég nehéz volt”; az egyik napszámos haza vitte a gyerekeknek játszani, azok kezén aztán nyoma veszett a bronz-, vagy ezüst markolatgombnak, mert hiszen a hitelesnek látszó leírás szerint csak erről lehetett szó. Megvan ellenben az az ellenzöt helyettesítő bronzburkolat, amelynek szélesebb kelyhe a penge tövét, csöves része pedig a famarkolat felső részét fogta körül. A nehéz kard nyilvánvalóan nem keleti forma, ellenben ez a bronz markolatdísz megfelel a többi sírokban lelt tárgyak keleti stílusának. (3. 1—2.)

3—4. egy pár kengyel, erősen kihajló, bordás talppal, profilált négyszögű füllel.³⁾ Felvinczi Takács Zoltán dr. szerint, aki e beszámoló írása közben tekintette meg a kunágotai leleteket, ennek a kengyel-típusnak a hazai leletek közt nincs analógiája, ő ilyeneket csak Skandináviából ismer. (3. 3—4. A rajz szerint úgy tűnik föl, mintha a kengyelpár két darabja nem egészen felelne meg egymásnak, ami honfoglaláskori leleteknél nem is szokatlan. Ez esetben azonban a különbséget az okozza, hogy a két kengyel nem egyformán rozsdásodott el s a preparálás egyiket jobban elvékonyította, mint a másikat.)

5—6. I. Romanus vékony bizánci ezüstérme, 2 drb. (Imperial

³⁾ Szerintem a hazai leletek közt legközelebb áll a pörösi kengyelhez (Hampel I. 234.).

Byzantine Coins in the British Museum Pl. VIII. 5.) Mindkettőn füzölyukak bizonyítják, hogy ruhadíszül szolgáltak. („Kis ezüst“, „nagy ezüst“!) Elienben szokatlanul hangzik a napszámósoknak az az állítása, hogy „ilyen pénzféle legalább 60 darab volt a váz mellett a sírban“, de amikor felszedték őket, „összetörték, mint az ostya“, úgy, hogy ez a két darab is csak csorbultan volt menthető. Följegyzem a dolgot, mert jó-hiszeműnek látszik az állítás, de nem tartom valószínűnek. Először azért, mert lovas-sírokban érmeknek ilyen tömege nem szokott előfordulni, másodsor mert ezek az érmek vékonyságuk dacára se olyan törékenyek, hogy ne lehetne őket felszedni a földből. Inkább hiszem, hogy az emberek olyan ruhadíszül szolgáló síma ezüstlemezeket találhattak, amilyeneket én is letem a második sírban, mert ezek valóban szétmállanak a kiemelésnél, ha csak nagyon nem vigyáz rájuk az ember. A szám azonban még akkor is túlzott, ha ezekről van szó. (3. 5—6.)

7—8. *Síma tömör aranykarikák*, 2 drb. A koponya mellől valók; nyitott tompa véggel, meleg sárga színűek („sárrarany“). (3. 7—8.) Analógiák több hazai leletben.

9—12. *Halványsárga aranyból való keskeny lemezekék*, 1 drb. szélesebb, 3 drb. keskenyke csík, az utóbbiak valószínűen összetartoznak s az egyiknek végén látható lyukacsokból következtetve, föl lehetnek fűzve. Talán kantárdíszül szolgáltak. Hasonló aranylemezeket a második sírban a csontváz mellén és a lókoponyán találtam. (3. 9—12.) Ilyeneket találtak többek közt a mártélyi hunn-sírokban.⁴⁾

A munkások állítása szerint a sírban keletnek néző, egyenesen kinyújtott, elkopott fogú „öreg huszár“ feküdt. Ló csontok is voltak a sírban, de azok helyzetét nem figyelték meg. Annyit tudnak, hogy karikás zablát is találtak, azt azonban a csontokkal együtt visszadobták. Ez lehet, de valószínű, hogy előbb szokás szerint „megnézték, hogy nem arany-e“, azaz széttördösték s úgy hajították vissza a gödörbe. Az általuk betemetett sírt felbontatván, apró csonttöredékeken kívül semmit se találtam benne.

Második sír, az elsőtől délre két méternyire. Benne keletelt férfi csontváz, széles pofacsontú koponyával, amelynek bal járom ívén ezüst, vagy bronz tárgy oxidálódásából származó zöld folt látható. Maga a tárgy azonban nem került meg. (A koponya fotografiáját Krecsmarik Endre tanulmányában közöljük.) A csontváz lábánál korhadt lókoponya, orrával a lábfejek közé fordítva. A szokásos lólábszár csontokat nem találtuk.

A sír gazdag mellékleteit a következőkben sorolom fel, az olvasó könnyebbsége kedvéért nem a tárgyaknak a sírbeli sítusához, hanem a képes táblák számozásához tartván magam. (4. és 5. kép.)

13. *egy párkengyel*, kevésbé profilált füllel, széles bordás talppal, ismertebb honfoglaláskori típus. A kengyelzárak felső részén olyan nyomok láthatók, mintha ott valami ruhaféle lett volna a kengyelre csavarva. Más esetekben is tapasztaltam már. A kengyelek a lókoponyától jobbra és balra feküdtek. A koponya álla alatt teljesen szétrozsdásodott vastárgy, amely a fölvevésnél szétmorzsolódott. Valószínűleg a zabla lehetett.

⁴⁾ Hampel III. 80. tábla.

14. eddig analógia nélkül való, ismeretlen rendeltetésű vastárgy körülbelül 10 cm.-re a csontváz bal melle felett. A két tartó-karikából következtetve, mindenesetre szíjjon lógott, talán a vállra vetve és fatokban folytatódhatott. Mást nem tudok gondolni, mint hogy nyílvevessző-tartónak szolgált. A 14a—14d számú rajzok bemutatják elülről, hátulról, felülről és oldalnézetben. Eddig ismeretlen voltánál fogva egyik legértékesebb lelete a kunágotai ásatásnak.

15. vaskarika, a lókoponya mellett.

16. tűzkő, a bal kézfej mellett; hozzávaló csíholó acélat nem találtunk.

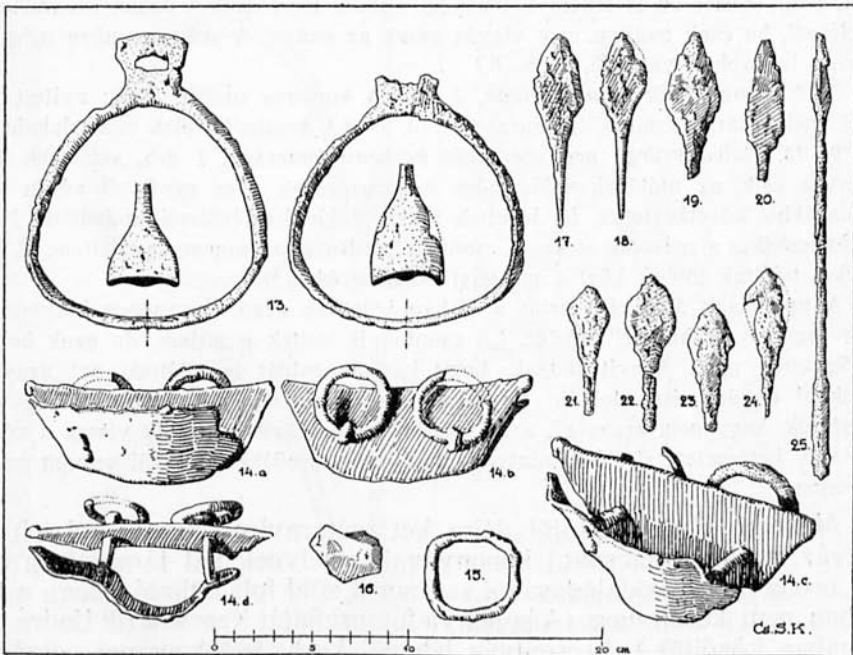

Fig. 4. kép.

17—24. ismert típusú nyílhegyek, a 17-es számút a bal váll mellett találtuk, a többi a jobb kézfejnél, mintha a halott fogta volna őket. (Analógiák tuzséri, csornai, kecskeméti stb. sírokban.)⁵⁾

25. vas nyílvevessző (?) a csontváz jobb oldalánál. Hasonló a beregszászi leletben.⁶⁾

26. kis vas-kés töredékei, amely a jobb kézfejen belül, a kézfej és a test közt hegyvel lefelé állt a földben. A kés hossza ép korában 17 cm. volt nyelestől. A 7 cm. hosszú, egyélű penge nyélnyújtványát a penge tövén két bronzpánt veszi körül, alól

⁵⁾ Hampel: I. 173—174.

⁶⁾ Hampel, I. 177.

pedig fanyélbe szolgált, amelyet a végén 2 cm. hosszú hengerded ezüstkupak foglalt körül s ebben még elég épségben láthatók a fanyél maradványai. A kupakot duplavonalú, rovátkokkal kitöltött körívek díszítik, úgy, hogy a kimaradó közök valami virágmintát adnak. Honfoglaláskori leleteinkben a kézi használatra való kések nem ritkaságok,⁷⁾ de ez a típus eddig ismeretlen.

27. *négyszög alakú kis szíjvég ezüstmől, szíjra erősíthető négy akla-szeggel, perzsa stílusú ág- és bimbóornamenttel, a kiemelkedő ornament lapos közei aranyozva. A jobb combsont felső végén találtuk.*

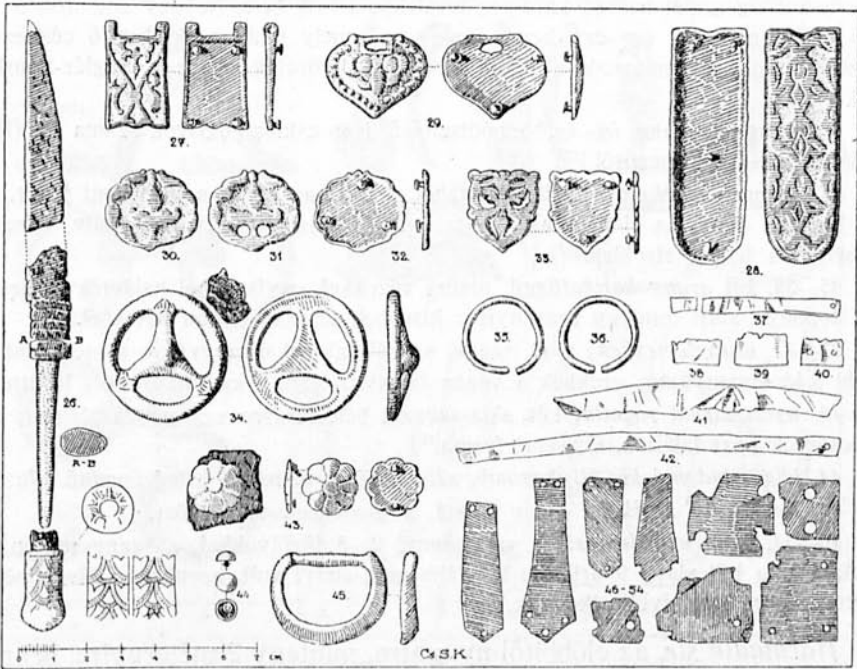

Fig. 5. kép.

28. *körívesen végződő hosszabb szíjvég ezüstmől, négy akla-szeggel, perzsa stílusú palmettákkal, a lapos részek aranyozva; a medencecsont felett az övben találtuk.*

29—33. *aranyozott ezüst boglárók; 30 darab, a jobb válltól kezdve a bal csípőig a felső-test alatt és felett, tehát egy átvevő szíjra lehettek erősítve akla-szegekkel, amelyekből minden boglárón három van.*

A 30 darab boglár alakja és díszítése szerint három típushoz tartozik: szívdomú (29.), korongos (30—32.) és címerpaizs idomú (33.).

⁷⁾ Pl. Hampel II. 231. a regölyvi sírmezőről.

Legszokatlanabb köztük díszítése miatt a szívídomú, amelyből csak 1 darab van.⁸⁾ Ennek gömböcske-dísszel körülvelt mezejét olyan idom tölti ki, amelyet első tekintetre mindenki stilizált selyempillének néz, még a tora és potroha is tisztán kivethető. Ilyen díszítő motívumot azonban nem ismerünk s nem is valószínű, hogy az ötvös pillét akart volna ábrázolni. Valószínűbb, hogy az ábra hegyével lefelé fordított virágbimbót stilizál, amelyet szirmok vesznek körül. Analógiát azonban így se találok rá honfoglalás-kori leleteink közt.

A korongidomú boglárt, amelyből 13 darab van, hegyével fölfelé álló virágbimbó díszíti, amely két karélyos levél közül búvik ki; a levelek alul egy nyélbe futnak össze, amely a korong szélét befogó karélyos levelekbe folyik bele. Nehány bogláron a virágbimbó két levele alatt egy-egy kerek lyuk van, amely talán csak díszítő célt szolgált, de szolgálhatott a boglárnak a felerősítésére is. Közeláll ehhez a boglár-tipushoz a halasi.⁹⁾

A címerpaizs-alakú, ág- és bimbódíszítésű, igen csinos boglárak száma 16. (Rokonformák a tuzséri sírmezőről.)¹⁰⁾

34. *hármasszűzítő karika bronzból*, 2 drb., az egyik a mellsont felett, másik a bal lapocka alatt; az előbbin még rajta van a bronzsínnek egy darabkája. (Analógiák keszthelyi és fenéki sírokból.)¹¹⁾

35—36. *két arany karikatűgő*, tompa végekkel, egyik a bal halánték mellett, másik a koponya alatt mintegy arasznyira; kisebbek az első sírban leletrél.

37—42. *aranylemezek*; a 41. számú szabálytalanul összegyűrve a mellsont felett, a többi a ló koponyáján; ezeknek a végén fűzőlyuk van, a kantár csüngői lehettek.

43. *nyolcszirmú rozetta*, két akla-szeggel beleerősítve egy szíjdarabkába; a medencecsontok közt találtuk. Gyakori forma.¹²⁾

44. *félgömböcske kis pitykegomb*, akla-szeggel, ezüstből, a bal combtó felett.¹³⁾

45. *bronz-csat karikája*, nyelv nélkül, a medencecsontok közt.

46—54. *sima ezüstlemezek*, valamennyi 2—5 fűzőlyukkal, a szegycsonton, a hón alatt és a hát alatt; 9 drb., de legalább még ennyi volt, azonban a kivételnél szétmállottak, mert rendkívül vékonyak.¹⁴⁾

Harmadik sír, az előbbitől nyugatra, mintegy 2 méternyire, benne keletelt férfi csontváz, a koponyán a pofacsontnak nincs meg a jellegzetes mongoloid karaktere; a csontváz lábánál lófej, ugyanúgy elhelyezve, mint az előbbinél, a lókoponya hátsó része mellett két lólábszár. Mellékletei a következők (6. kép):

⁸⁾ Ilyen alakú boglárak Hampelnél Bene-pusztáról III. 341., Pusztá-Balotáról III. 426.

⁹⁾ Hampel I. 724.

¹⁰⁾ Hampel III. 437. tábla.

¹¹⁾ Hampel I. 342.

¹²⁾ Hampel. III. 367., Csorna-Sülyhegyről.

¹³⁾ Hampel I. 459. Csornáról.

¹⁴⁾ Hampelnél mártélyi sírokból III. 80., bodrog-vécsi leletből III. 340.: magam a csókai avar lovassírokban találtam sokat.

55. *karikás csikószabla*, ismert formájú, a ló álla alatt. (Teljesen azonos Kecske-métről közöl Hampel III. 421.)

56. *kengyeltöredékek*, a lókoponya alatt, legnagyobb részük szétmállott és nem volt összerakható. A talpdarabokból ítélve hasonlóak voltak az előbbi sírban talált kengyelekhez.

57—60. *nyílhegytöredékek*, 4 drb., ebben a sírban is a jobb kézfejnél.

61. *vas-csatt*, teljesen olyan, mint a cikói.¹⁵⁾

62. *kis tűzköszilánk*, a bal kéztő mellett; csíholó acél itt sincs.

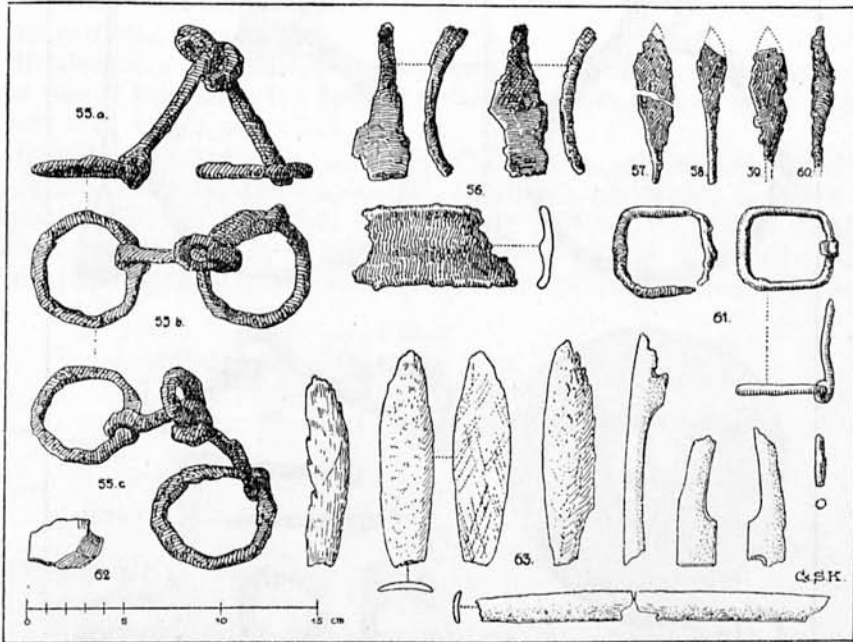

Fig. 6. kép.

63. az avar-sírokban és honfoglaláskori sírokban egyaránt előforduló, bizonytalan rendeltetésű *csontlemezek*, amelyek különböző elhelyezésben találhatók. Az itt előfordulókat részben a medencecsontok közt, részben a két alsó lábszár közt találtuk. Faragás nincsen rajtuk.¹⁶⁾

Negyedik sír, a második közvetlen közelében, tőle keletre. A sírban *gyermek csontváz*, olyan gyermeké, aki a fogváltás idejében halt meg. Ez

¹⁵⁾ Hampel I. 288.

¹⁶⁾ Analógiák Hampelnél: II. 733., 737. Pusztá-Hernádról, II. 312. Győről, III. 841. Győről, III. 494. Szabadkáról. Magam a csókai sírokban találtam nagyobb számmal, simákat és faragottakat, részben az övön, részben az alsó lábszárak belső oldalán.

a sír azért nevezetes, hogy bár gyermek feküdt benne, azt is a nagyok ritusa szerint, lábához fektetett lófejjel és négy lólábszár csonttal temették el. A kis csontváz mellett több érdekes tárgyat találtunk. (7. kép.)

64—65. *gyereklábra való kicsi kengyelvasak*, amelyek szélessége a talp és a szárak találkozásán mérve alig 10 cm. A kengyelek a lófej jobb- és baloldalán feküdtek.
66. *zablatöredékek*, a ló álla alatt.

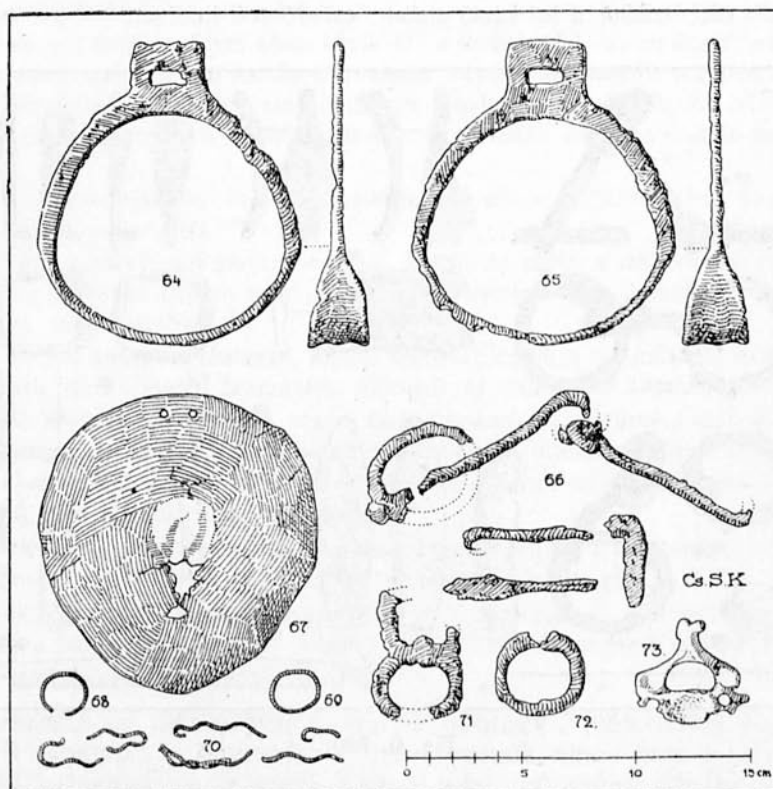

Fig. 7. kép.

67. *korongalakú sima ezüstlemez*, körülbelül tenyérnyi nagyságú, felső széle alatt két kis lyukkal, közepén szívalakú bemélyedéssel, amely meg volt aranyozva.

Ilyen ezüst korongokat már találtak néhány honfoglaláskori sírban, két, vagy négy lyukkal, amelybe rozetták voltak erősítve.¹⁷⁾ Hampel lószerszám díszeknek tartotta őket, mivel állítólag lócsontok közül kerültek elő. Ezzel szemben a kunágotai gyereksírban lett ezüstkorong *a gyermekkoponya alatt feküdt*, még pedig úgy, hogy a szélei rá is

¹⁷⁾ Hampel I. 767. Battából, Piliből, Gégényből.

voltak hajtva a koponyára, tehát a korong pártja módjára hajtartó gyanánt szolgálhattott. Igazolásul haza is hoztam a különben teljesen széthullott, gyöngé csontú koponyának azt a darabját (nyakszirtecsont), amelyet a korong beborított s amely az ezüst oxidálódásától teljesen megzöldült.

68—69. két vékony kicsi ezüstkarka, az egyik zárt, a másik nyitott (hiányzó része valószínűleg letörött), a kis koponya jobb- és baloldaláról; úgy látszik, függők voltak.

70. hullámosan hajlított ezüstsodrony, valószínűleg nyakék töredékei, amelynek két vége horogszerűen egymásba kapcsolódott. (Hampelnél I. 1053. Cikóról.)

71. kettős vaskarika töredéke, a lókoponya alól.¹⁸⁾

72. vaskarika, ugyanonnan.

Hazahoztam a nyakcsigolyát is (73.), amelyen zöld folt látható, továbbá a lötejet, amelyet sikerült teljes épségében kiemelni s vele a hiteles és ép honfoglalás-kori lókoponyák nem nagy számát szaporítani.

Ötödik és hatodik sír, az előbbtől keletre, mindakettő felforgatva egy régebbi homokhordás alkalmából, amelynek részleteire azonban senki se emlékezik. Az ötödik sírban egy emberi karsontot találtunk és néhány bordát, a hatodikban egy törött lábszárcsontot és egy lókoponya maradványait. E két földült sírből kerültek ki a következő tárgyak. (8. kép.)

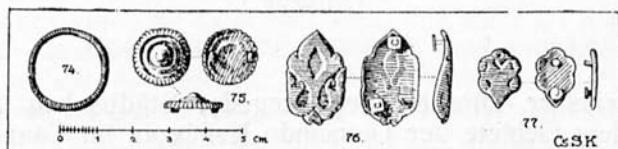

Fig. 8. kép.

74. csukott végű sima ezüst-karika (5. sír);

75. bronz rozetta, 3 db., 2—2 akla-szeggel (5. sír);

76. bronz boglár, bimbó- és levélornamenttel, három akla-szeggel (6. sír);

77. ugyanabból a garnitúrából való kisebb boglár, 2 akla-szeggel (6. sír).

*

Nem tartoznék szorosan a beszámolóhoz, de nem lesz minden tanulság nélkül, ha megemlékezem azokról, akik az ásatást lehetővé tették. A vezetésem alatt álló múzeum, mint a háború kitörése óta mindig, most is „pillanatnyi pénzzavarban” volt s Balázs Péter és Kisházy Zoltán uraknak, akik megmentették az első sír leleteit s felvetették az ásatás eszméjét, kénytelen voltam azt válaszolni, hogy anyagi eszközök híján nem vállalkozhatom rá. Én magam ugyan személyi kiadásaimat szívesen fedezném a magaméból, de a napszámosok díjára nincs fedezetem. Erre a

¹⁸⁾ Hampel I. 288. a fenei sírmezőről.

nevezett két úr gyűjtést indított Kunágota intelligenciája körében. Akit felszólítottak, mindenki szívesen rótta le a rá kivetett kultursarcot — elsősorban a tanítók és a község kistisztviselői — s ebből a gyűjtésből fedeztük nemcsak a lovas-sírok, hanem a kunágotai határ több pontján megkísérelt ásatások költségét is. A honfoglaláskor kulturájához több új adatot szolgáltató ásatás eredményessége így elsősorban Balázs Péter és Kisházy Zoltán uraknak köszönhető, rajtuk kívül hálámat kell még nyilvánítanom előzékenységeért a megásott terület tulajdonosának, Boldog Antal, továbbá Morvai Ödön dr. kunágotai körorvos úrnak, aki az ásatás ideje alatt vendégül látott.

Móra Ferenc.

REITERGRÄBER AUS DER LANDNAHMSZEIT IN KUNÁGOTA.

(Auszug.)

Der Verfasser, Direktor des Szegeder Städtischen Museums, erschloss auf dem Gebiete der Gemeinde Kunágota im Csanáder Komitate einen Friedhof aus der Landnahmszeit, einige Kilometer von dem Orte, wo man in den 70-er Jahren den mit der Münze des Justinian datierten berühmten „Kunágotaer Fund“ gefunden hat, welcher ausser kleineren Goldgegenständen aus mehreren silbernen Schalen bestand.¹⁾ Die Ausdehnung des jetzt erschlossenen Friedhofes ist klein; er bestand aus drei unversehrten und drei verwüsteten Gräbern, aber er ist unter den Reiterfriedhöfen unseres Vaterlandes einesteils wegen seiner Datierung, andererseits wegen den Reichtum der Grabbeilagen bedeutend; unter den Funden auch solche Gegenstände sind, deren Analogien bisher noch nicht vorkamen.

Alle sechs Gräber waren Reitergräber; sie befanden sich nahe nebeneinander, die Gerippe lagen gegen Osten und waren nicht mit einem ganzen Pferde, sondern nur mit dem Pferdeschädel und in einem Falle mit den Füßen bestattet. Der Pferdeschädel war in sämtlichen Fällen zwischen die Füße der Leichnahme gelegt, daneben der Zaum und die Bügel. In einem Grabe fanden wir eine durchbohrte, also als Kleiderzier verwendete Bizantinische Silbermünze des *I. Romanos (Lakapenos)* (919—944.), der

¹⁾ *Hampel*: Alterthümer des frühen Mittelalters in Ungarn 339—343.